

Avrupa Birliğinin Geleceği Tartışmaları - Sanem Baykal

COVID-19 salgını AB'yi zor bir konjonktürde yakaladı. Avrupa bütünleşmesinin üzerine inşa edildiği, benimsediği ve geliştirmeyi taahhüt ettiği pek çok ilke, değer, mekanizma ve süreç uzun bir süredir sadece Avrupa'da değil küresel düzeyde de sorgulanmaktaydı.

Brexit sonrası süreçte, Birliğin yoluna eskisinden de büyük bir kararlılıkla devam edeceğinin ilan edildiği ve bu yönde bütünleşmenin geleceğine ilişkin tartışmaların işaret fişeğinin yakıldığı 16 Eylül 2016 tarihli Bratislava Zirvesinin ardından yayınlanan [bildiri](#) ile başlayan, ardından Roma Antlaşması'nın 25 Mart 2017'deki 60. yıldönümü nedeniyle yayınlanan [Roma Bildirisi](#) ve son olarak 9 Mayıs 2019'da ilan edilen [Sibiu Bildirisi](#) ile sürdürülen bütünleşmeye bağlılık ilanı yanında, reform/değişim/dönüşüm arayışı da bu sorgulamaların bir nedeni ya da

sonucu olarak değerlendirilebilir.

Bir kısmı küresel, bir kısmı ulusüstü, bir kısmı ise ulusal düzeydeki toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullardan kaynaklanan krizlerin her biri belirli ölçüde birbirinin nedeni/sonucu olarak ortaya çıktı ve Birliği yapısı, işlevi ve varlığını devam ettirme konusunda sürekli [kendini kanıtlama gereksinimiyle](#) karşı karşıya bıraktı. AB'nin günümüz konjonktüründeki normalde de bu tarz bir kendini ve bütünleşme kararlılığını teyit ve ispat zorunluluğu olsa gerek!

Covid-19 salgını öncesinde 12 Aralık 2019 tarihli AB Zirvesinde sembolik olarak Avrupa bütünleşmesinin ilk somut adımı olan Schuman Bildirisinin 70. yıldönümünde, yani 9 Mayıs 2020'de başlatılması ve 2022'ye kadar sürmesi öngörülen, fakat salgın nedeniyle başlangıcı sonbahar aylarına ertelenen [Avrupa'nın Geleceği Konferansı](#)'nın, Birliğin ekonomisi, kurumsal yapısı ve politikaları ile küresel rolü bakımından kapsamlı bir reformdan geçmesi yolunda ilk adımı teşkil etmesi planlanıyor.

Bu ortamda, tüm AB zirveleri gibi iki gün sürmesi öngörülen, fakat uzlaşma sağlanması ancak dört günün sonunda geceyarısına sarkan tartışmalarla mümkün olan Covid-19 salgınının yol açtığı harabiyeti telafi etme amaçlı ekonomik canlandırma/teşvik paketi ve çok yıllık bütçe oluşturma özel gündemiyle toplanan [17-21 Temmuz AB Zirvesi](#) sonucunda ortaya çıkan uzlaşının, bir başarı olarak değerlendirilmesi gerekiyor.

Birliğin temelindeki önemli ilkelere 'ulusal çıkarlar temelinde ortak çıkar/yarara ulaşma amacıyla uzlaşıyla karar almanın içselleştirilmesi' pratiğinin üye devletler arası yapısal ve yaklaşımsal farklılıkların artmasıyla giderek zorlaştığının kanıtını oluşturan bu son örnek, Avrupa bütünleşmesinin nasıl zorlu meydan okumalarla karşı karşıya olduğunu da gösteriyor. Umut edilen, bu kırılmalı uzlaşının devamı ile ekonomik teşvik paketinin Birliğe uzun süredir ihtiyacı olan ekonomik ve moral toparlanma ve atılım imkanını sunabilmesi. 'Dijital Avrupa' ve 'Yeşil Mutabakat' alanlarında yol alma kararlılığı da bu bakımdan Birliğin olumlu yönde attığı adımlar olarak nitelenmeli.

Bu örnekten hareketle, AB'nin daha fazla alanda oyçokluğu ile karar alması, ekonomi ve maliye politikalarında bütünleşmeye gitmesi, üye devletlerin AB'nin değerlerine sözde değil özde uymalarını sağlayacak etkili yaptırım mekanizmalarının geliştirilmesi, halk sağlığı gibi alanlarda Birliğin daha fazla yetki ile donatılması, göç ve iltica alanlarında bütünleşmenin ilerletilmesi, dış politika alanında etkin aktörlüğün temini gibi pek çok politika ve kurumsal reformun tartışılacağı bir evreye girilmekte olduğu söylenebilir.

Avrupa Merkez Bankasının daha önce benzer kararına karşı, ulusal mahkemede açılan bir davada ön karar prosedürü ile Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) önüne gelen ve ABAD tarafından ilgili tasarrufun hukuka aykırılık taşımadığı tespitinin ardından ([C-493/17 - Weiss and Others](#)), Alman Anayasa Mahkemesi'nin 5 Mayıs 2020 tarihli [kararı](#) ile ABAD'a ve Birlik hukukunun özerkliğine başkaldırmasıyla -en azından şimdilik- sonuçlanan hikayenin de Birliğin karşı karşıya bulunduğu meydan okumalara eklediği belirtilmeli. Alman siyaseti ve iç hukuku bakımından alınan bazı kararlar ve yapılan düzenlemelerle sorun şu an için çözülmüş gibi görünse de bu yanıltıcı bir değerlendirme olabilir. Zira, Alman Anayasa Mahkemesinin, AB hukukun önceliğini tanımakla birlikte, Birliğin hangi alanlarda öncelikle uygulanabilecek kurallar koyma yetkisine sahip olduğunu belirlemek bakımından ulusal anayasanın ve bu çerçevede de kendisinin asıl yetkili olabileceğine dair [itiraz ve uyarıları](#) çok eskilere dayanıyor. Aslında 10 yıllardır bu uyarının sözde kaldığı/kalacağı ve Alman Anayasa Mahkemesinin bu uyarının gereğini yerine getirme yönünde tutum almayacağı umuluyordu, ama böyle olmadı.

Alman Anayasa Mahkemesinin kararının zorlu bir konjonktürde verildiği ve mevcut zorluklardan beslenip bunları artırma tehlikesi barındırdığı da unutulmamalı. Başta AB'nin temel değerleri ve bu çerçevede hukukun üstünlüğü konularında diğer AB kurumlarının yanı sıra ABAD'ın pek çok kararı ile de muhatap olan bazı üye devletlerin yargı organlarının ve siyasi yetkililerinin, Alman Anayasa Mahkemesinin başkaldırısından esinlenerek, Birliğin ve ABAD'ın belli konulardaki kararları ya da yetkisini tanımama gibi bir tutum gösterip göstermeyecekleri henüz ciddi bir soru olarak ortada duruyor.

Bu atmosferde başlayacak Avrupa'nın Geleceği Konferansı'nın gündeminde yer alabilecek soru/sorunların çok boyutlu olduğu ortada. Esas sorun, mevcut yapı ve yetkiler mi? Yoksa mevcut kurum, süreç ve yetkileri kullanmak suretiyle ortak sorunlara ortak amaç ve çıkarlar çerçevesinde uzlaşıyla varılabilecek ortak çözümler getirme imkanlarının daralması mı? Üye devletler arasındaki yapısal ve yaklaşımsal farklılıklar ortak bir geleceğe ortak gayretlerle, dayanışma içinde yürüme iradesini tehdit mi ediyor? Bu durum üye devletlerin her alandaki farklılıklarının artması ile doğru orantılı mı? Doğu/Batı, Kuzey/Güney, eski/yeni, zengin/daha-az-zengin üye ayrımlarına eklenen liberal/pek liberal sayılamayacak demokrasiler ayrımı ile demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin içinin doldurulması bakımından ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, bütünleşme iradesini sorgulatacak düzeye geldi mi? Gerçekte böyle bir tehdit var mı? Bu farklılıklar aşılabilir düzeyde mi? Aşılması için ne tür yaklaşımlara ihtiyaç var? Avrupa kamuoylarındaki bütünleşmeye yönelik ilgi, gereksinim, aidiyet ve bağlılık güçleniyor mu, zayıflıyor mu? Devlet olgusunun güçlenmesi, kaçınılmaz biçimde ulusüstü yapının zayıflaması anlamına gelir mi? Avrupa Birliği, üyesi devletlerin yönetim kapasitelerine ve özellikle de Covid-19 salgını sonrası ağırlaşmakta olan ekonomik sıkıntılarına, giderek öncelenmesi gereken 'sosyal refah devleti' ve 'sosyal piyasa düzeni' çerçevesinde yanıt bulma kapasitesine sahip mi? Ya da bu arayışlara ne ölçüde katkı sunabilir?

Bu sorulara yanıt bulma çabası ve bütünleşmenin amaç, yöntem ve araçlarını bu kapsamlı tartışma üzerinden yeniden kurmak, somut alanlarda yetki ve kurumsal reform çabalarına da bu perspektiften yaklaşmak, AB'nin ihtiyaç duyduğu yenilenme ve atılıma geçme arayışında kilit rol oynayabilir. Özellikle çevrenin korunmasını önceleyen ve insana değer veren bir ekonominin ana unsurlarının belirlenmesi ve dayanışma ilkesine uygun biçimde hep birlikte gerçekleştirilmesi artık vazgeçilmez bir gereklilik. Soyut ve akademik gibi görünen bu tartışmaların aslında nasıl somut ihtiyaçlardan kaynaklandığına Alman Anayasa Mahkemesinin kararı ya da Avrupa kamuoylarında bir artıp bir azaldığı değerlendirilen, ancak aslında giderek kök salan Avrupa şüpheciliği yaklaşımları delil teşkil edebilir.

Yakın zamanda başka bir platformda da [belirtildiği üzere](#), "AB'nin gelecek tasarımında dikkat etmesi gereken bir tehlike, 2000'lerin başında olduğu gibi neredeyse on yıllık bir dönemi, içine kapanarak ve antlaşma değişikliği, kurumsal

yapı reformu ve yeni yetkilere kavuşmanın Birliğin sorunlarına çare ve güçlenmesinin yegane yöntemi olarak görmesi olabilir...Avrupa bütünleşmesi için bisiklet metaforu ile simgelenen sürekli derinleşmenin bütünleşme mantığının devamı için zorunlu olduğu ön kabulünün ya da derinleşmenin bu yeni dönemde ne ifade etmesi gerekebileceğinin tartışılmasının da zamanı geldi mi acaba?"

Kaynakça

Çiğdem Nas, "[Avrupa İdealine Yeniden Bakma Zamanı: Avrupa Sadece Bir Kıtanın Adı Mı?](#)", *DPK Notları*, No. 2020/03, Nisan 2020.

Dimitrios Kyriazis, "[The PSPP judgment of the German Constitutional Court: An Abrupt Pause to an Intricate Judicial Tango](#)", *European Law Blog*, 6 Mayıs 2020.

Nilgün Arısan-Eralp, Sanem Baykal ve Sinem Akgül Açıkmeşe, "[Biz Bu Filmi Görmüştük: AB'nin Geleceği Yine Yeniden Tartışılıyor!](#)", *DPK Notları*, No. 2020/12, Temmuz 2020.

Mustafa Aydın ve Sinem Akgül Açıkmeşe, "[Panorama Soruyor, Avrupa Covid-19 Salgınından Nasıl Etkilendi?](#)", *UIK-Panorama*, 26 Nisan 2020.

Prof. Dr. Sanem Baykal, 1986 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1990'da mezun oldu. Şubat 1992'de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü AT Anabilim Dalı'nda asistan olarak göreve başladı. Yüksek lisansını Jean Monnet bursu ile Londra Üniversitesinde, doktorasını 2001 yılında Ankara Üniversitesinde AB Hukuku alanında tamamladı. DPK platformu üyesi Prof. Dr. Baykal'ın "AB Hukuku" ve "Türkiye-AB İlişkileri" alanlarında Türkiye'de ve yurtdışında yayınlanmış kitap, makale, bildiri, kitap bölümü gibi çalışmaları bulunmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Sanem Baykal, "Avrupa Birliğinin Geleceği Tartışmaları", *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 5 Ağustos 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/08/05/avrupa-birliginin-gelecegi-tartismalari>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.